

MACHOVA DEDIŠČINA POD GORJANCI IN NOČ METULJEV

Marjan Hren, predsednik Društva Machova dediščina pod Gorjanci

Družina Mach je z Moravske prišla v Novo mesto leta 1858. Oče Johann je bil vzgojitelj in učitelj. Poučeval je otroke aristokratskih družin. Leta 2862 je kupil graščino na Velikem Slatniku, kjer je vzgojil Jamamaja azijskega svilnega prelca. Od tu se je metulj razširil po Evropi. Za kupnino Machove graščine je bila v Šmihelu pri Novem mestu leta 1886 v dobrem letu dni zgrajena osnovna šola za gluhoneme deklice. Od začetka jih je bilo 7, kmalu je število naraslo na 30 gojenk. Pozneje je bila to osemletna osnovna šola velike šmihelske fare. Izrednega pomena je to, da se je pouk izvajal v slovenskem jeziku. Poučevale so šolske sestre iz reda Ubogih šolskih sester, ki so iz Dunaja prišle v Gorico in od tam v Šmihel. Sem jih je nagovoril sorodnik Machovih Merkel Tadej, stric Machovih otrok, predsednik trgovske zbornice na Dunaju. Graščino je kupil za bolnega sina od starejše Machove hčere Marie, učiteljice in vzgojiteljice. Vendar mu je sin umrl. Ker pa je bil Merkel dober človek in je videl žalostne razmere šolstva, je ponudil šmihelski župniji, da na posesti naredi samostan in šolo za deklice, ki se takrat skoraj niso šolale.

Iz Münchna je prišla predstojnica Margareta Wiedmann in predlagala, da se naredi šola v Šmihelu nekje blizu cerkve. To se je tudi zgodilo. Leta 1885 je bil na Jožefovo podpisan načrt in že 30. marca postavljen temeljni kamen. V oktobru naslednjega leta je pouk stekel. Od tu se je tovrstno osnovno šolstvo širilo v Trnovo pri Ilirski bistrici. Slovensko duhovstvo se je zavzemalo za širjenje naprej po Kranjskem.

Johann Mach je metulja vzgojil, vendar se zaradi težkih razmer in slabih vremenskih pogojev stvar ni obnesla. Ostarel je in zbolel, metulj pa se je od tu razmnožil po Evropi.

Skupina zanesenjakov je leta 2015 pričela z ureditvijo Machove učne poti in ustanovila Društvo Machova dediščina pod Gorjanci. V svoj program je uvrstila extempore slikarjev in kulturno prireditev literatov Društva upokojencev Novo mesto. Ta prireditev se odvija na prostem v popoldanskem času in se prevesi v noč metuljev, kamor znani ljubitelj metuljev, magister in profesor biologije Matjaž Jež iz Slovenj Gradca med številnimi vrstami nočnih metuljev privabi kralja noči, velikega Machovega jamamaja. Letos, koncem julija 2018 bo to že tretja tovrstna prireditev.